

ιδιοτήτων αὐτῶν ἐπιφελούμεθα, ἀλλὰ πίπτομεν εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον, τοῦθ' ὅπερ ὑπομιμνήσκει ἡμῖν ἀστείαν τινὰ ἀπορίαν οἰνόφυλος ὅστις ποίητε ἐν καταστάσει μέθης εὐρισκόμενος ὑπετονθόρυνεν· «οἱ ἱατροὶ λέγουσι, ὅτι 50 δράμια οἴνου δίδου δύναμιν, ἐν τούτοις ἐγὼ ἔπια 1000 δράμια καὶ ἀδυνατῶ νὰ σταθῶ εἰς τοὺς πόδας μου!»

ΙΩ. ΦΟΥΣΤΑΝΟΣ.

ΠΕΡΙ ΠΕΝΘΟΥΣ

Ε΄.

Περὶ πένθους ἐν Ἀμερικῇ.

Ἐξεταζομένη ὡς πρὸς τὰ ἐν τοῖς πένθεσι νόμιμα, ἡ εὐρεῖα ἀμερικανικῆ χειρόνησος δύναται νὰ διαιρεθῆ εἰς τρεῖς μεγάλας ζώνας· τὴν νοτιαν, τὴν μέσην καὶ τὴν βορείαν. Βεβαίως τὰ ὅρια τῶν ζωνῶν τούτων συγγέονται, καὶ ἐν ἐκάστη αὐτῶν ὑπάρχουσι φυλαὶ ἴδια ἔχουσαι ἔθιμα· ἀλλὰ καθόλου εἰπεῖν οἱ μὲν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς κάτοικοι θάπτουσι τοὺς νεκρούς, θέτοντες αὐτοὺς ἐν τῷ τάφῳ καθήμενους ἢ ὀκλάζοντας· οἱ δὲ τῆς μέσης, ὡς οἱ Μεξικανοί, ἐκθέδουσι ἐπὶ πυρᾶς τοὺς ἐπισήμους τῶν νεκρῶν, ἐν φῇ ἡ συνήθεια αὕτη εἶνε ἄγνωστος ἐν Μελανησίᾳ, ἐν Ἀρρικῇ, ἐν Πολυνησίᾳ καὶ ἐν τῇ νοτίῳ Ἀμερικῇ. Οἱ δὲ τῆς βορείου Ἀμερικῆς συνήθως οὔτε θάπτουσιν, οὔτε καίουσιν τοὺς νεκρούς, ἀλλ' ἐκθέτουσιν αὐτοὺς, κατὰ τὸν πολυνησιακὸν τρόπον, ἐπὶ νεκροδόκων ἐξεδρῶν καὶ συλλέγουσιν· εἴτα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐπιμελῶς τὰ ὄστα τῶν. Ἐν τῇ κατωτέρῳ ἀναγραφῇ καταδειχθήσονται ἐπαρκῶς οἱ γενικώτεροι χαρακτήρες αὐτῶν.

Οἱ Παταγόνες, οἱ Ἀραυκανοί, οἱ Παμπᾶς, οἱ Πουέλχοι, οἱ Σαροῦαι θάπτουσι τοὺς νεκρούς, συνήθως ὀκλαδόν, καὶ μετ' ἐπιμελείας φροντίζουσι νὰ ἐφοδιάζωσιν αὐτοὺς δι' ἐνδυμάτων, κόσμων, ὀπλῶν, βελῶν, ἄτινα ἐνίοτε βάφουσι δι' ἐρυθροῦ χρώματος, καὶ τροφῶν. Συχνάκις καίουσιν τὰ ἐπίλοιπα τῶν ἀνηκόντων τῷ θανάτῳ πραγμάτων καὶ σφάζουσιν ἐπὶ τοῦ τάφου του τὰ κατοικίδια ζῶα, ὡν ἐποιεῖτο χρῆσιν, ὅτε ἐζῆ. Οἱ Χικίται, οἱ Ἀραυκανοί, οἱ Παταγόνες δυσκόλως παραδέχονται, ὅτι ὁ θάνατος προέρχεται ἐκ φυσικῶν αἰτιῶν· τούτου δ' ἕνεκα ὁ θάνατος ἀρχηγῶν συχνάκις ἀποδίδεται εἰς μαγγανείας, ἐξ οὗ γεννῶνται ἀντεκδικήσεις, φόνοι καὶ ἀτελεύτητοι πόλεμοι.

Οἱ Σαροῦαι, καὶ αἱ φυλαὶ τοῦ Μεγάλου Χακοῦ ὁδὲ ἀρκοῦνται εἰς τὴν θυσίαν κατοικιδίων ζῴων ἐν ταῖς κηδείαις· ἀλλ' ὡς ἐν Πολυνησίᾳ, οἱ συγγενεῖς τραυματίζουσιν ἑαυτοὺς βαρέως ἐν τοῖς βραχίουσιν, ἐν τῷ στήθει, ἐν ταῖς πλευραῖς, αἱ δὲ γυναῖκες ἀποκόπτουσι μίαν φάλαγγα καὶ ὑπο-

βάλλονται εἰς αὐστηροτάτην νηστείαν. Σημειώ-
τέον ἐν παρόδῳ, ὅτι ἡ ἀποκοπὴ φάλαγγος τοῦ
δακτύλου συνειθίζεται καὶ ἐν Πολυνησίᾳ.

Οἱ δὲ Γουαρανοὶ θάπτουσι τὸν νεκρὸν καθήμε-
νον, ἀλλ' ἐμβάλλοντες αὐτὸν προηγουμένως ἐν
μεγάλῳ ἀγγεῖῳ. Ἐνίοτε ὁ νεκρὸς θάπτεται ἐν τῇ
οἰκίᾳ του, καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀνά πᾶσαν
πρωίαν ἢ οἰκογενεῖά του ἀγυμνεῖ αὐτὸν μετὰ
θρήνων καὶ καπετῶν.

Παραπλήσια κατ' οὐσίαν ἐπικήρεια ἔθιμα
ἐπεκράτουν καὶ παρὰ τοῖς παλαιαῖς Περουβίοις,
μάλιστα τοῖς πρὸς νότον, ἐν τῷ Βασιλείῳ τοῦ
Κούτσου. Ὁ νεκρὸς ἐθάπτετο καθήμενος καὶ ἐνδε-
δυμένος, πλησίον δ' αὐτοῦ ἐτίθεντο τάνηκοντα
εἰς αὐτὸν πράγματα καὶ τροφαί· ἐθάπτετο δ' ἦτοι
ἐν ὑπογείῳ, συνεχομένῳ τῇ κατοικίᾳ αὐτοῦ, ἦτοι
ἐν κοινῷ νεκροτάφῳ. Προσεπάθουσι δὲ κατὰ τὰ
ἐνόητα νὰ πορύωσι τὴν σήψιν τοῦ πτώματος,
ἀποξηραίνοντες αὐτὸ ὡς οἱ Πολυνησῖοι, ἢ ταρι-
χεύοντες διὰ ῥητινωδῶν ὑλῶν, ὡς οἱ ἀρχαῖοι
Αἰγύπτιοι. Συχνάκις ἐξήγον τὰ ἐντόσθια, ὅπερ
συνειθίζεται καὶ ἐν Πολυνησίᾳ. Αἱ ἀνθρωποθυ-
σίαι, ἐκούσαι ἢ μὴ, ἦσαν συνηθέσταται ἐν Πε-
ρουβίᾳ, κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπιτήμιον ἀνδρῶν. Ὁ
Βαλθῶ ἀναφέρει, ὅτι κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰγκα
Γιουπαγκουὶ ἐθυσίασθησαν πολυάριθμοι αὐλικοί·
ὅτε δ' ἀπέθανεν ὁ Χουαγιού-Καπάκ πλείονες τῶν
χιλίων ἠτοκτόνησαν ἐθελουσίως.

Ἐν τῷ παλαιῷ Μεξικῷ ἀπαντᾷ ἡ συνήθεια
τῆς καύσεως τῶν νεκρῶν· δὲν ἦτο ὁμῶς γενική,
ἀλλὰ μᾶλλον ἐθεωρεῖτο ὡς ἀποκλειστικὸν προνό-
μιον τῶν ἐν ἀξιώματι ὄντων. Ὁ νεκρὸς φέρων
ἐνδύματα ὠρισμένα, κατὰ τὸν θεόν, ὃν εἶχεν ἐκλέ-
ξη προστάτην αὐτοῦ, ἐκαλύπτετο διὰ τεμαχίων
χάρτου, ἐγγεγραμμένα ἐχόντων διάφορα σημεῖα,
καὶ ἐπέχοντα τόπον φυλακτηρίων. Μετὰ τὴν
ἀποτέφρωσιν συνέλεγον τὴν κόπιν ἐν ἀγγεῖῳ,
ὅπερ ἐθρεῖτο ἐν τῇ κατοικίᾳ τοῦ θανόντος, ἢ
ἐθάπτετο ἐν ὑπαίθρῳ ἢ ἐν κηθερωμένῳ οἰκοδο-
μήμασι. Τὰ δὲ λείψανα τῶν βασιλέων καὶ τῶν
ἐπιφανῶν ἀνδρῶν κατετίθεντο συγγήως ἐν τοῖς
πύργοις τῶν ναῶν. Οἱ δὲ μὴ καίμενοι νεκροὶ
κατετίθεντο ἐντός βαθῶν λάκκων, ἐχόντων ξυ-
λώσεις, καθήμενοι ἐπὶ χαμηλῶν ἐδρῶν καλουμέ-
νων *ixpalli*, παρ' αὐτοὺς δ' ἐτίθεντο τὰ ἐργα-
λεῖα τοῦ ἐπαγγελλομένου, ἀπίς καὶ σπάθη,
ἂν ὁ θανὼν ἦτο πολεμιστής, ἄτρακτος καὶ κερκίς,
ἂν ἦτο γυνὴ κλπ. Καὶ ἐν Μεξικῷ δὲ, ὡς καὶ ἐν
πολλαῖς ἄλλαις χώραις, ἂν ὁ νεκρὸς ἦτο ἐπι-
φανής, ὑπελάμβανον ἄτοπον νὰ φύσῃ αὐτὸν μό-
νον ἐπιχειροῦντα τὴν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον ὁδο-
πορίαν, καὶ διὰ τοῦτο ἐθυσίαζον πολλοὺς δούλους
ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ. Ἐν τῷ Ζαποτεκῶν ἐπί-
στευον, ὅτι ἐπὶ τινὰ ἔτη αἱ σκιαί τῶν νεκρῶν
ἐπέστρεφον, ὅπως ἐπισκεφθῶσι τὰς οἰκογενεῖας
αὐτῶν· καὶ διὰ τοῦτο ἐφροντίζον ἐν ὠρισμένῃ
ἡμέρᾳ τοῦ ἔτους νὰ παραθέτωσιν αὐτοῖς τράπε-

ζαν, παρίσταντο δὲ περίξ οἱ ζῶντες σιωπηλοί, ἀκίνητοι, χαμαὶ νεύοντες, ὅπως μὴ ταράξωσι τὸν δεῖπνον τῶν ἀοράτων δαιτυμόνων.

Ἐν τῇ Κολομβίᾳ παρατηρεῖται τις διαφορὰ τῶν ἐν τοῖς πένθεσι νομίμων. Λαοὶ τινες, ὡς οἱ Τροακαῖοι, θάπτουσι ἐν πομπῇ τοὺς νεκρούς, μετὰ τῶν ὄπλων τῶν κλπ., φροντίζοντες μάλιστα νὰ τοὺς περικαλύπτωσι διὰ πυκνοῦ στρώματος φύλλων βανανέας, ὅπως μὴ θίγη αὐτοὺς ἡ γῆ. Ἄλλαι δὲ ὁμῶς φυλαὶ παρόχθιαι τοῦ Ὁρενόκου τηροῦσι παντελῶς διάφορα ἔθιμα· μόνη τῶν ἐπιθυμία εἶνε νὰ ἔχωσιν ὅσον τάχιστα τὸν σκελετὸν τοῦ θανόντος καὶ πρὸς τοῦτο ἐμβαπτίζουσι τὸ σῶμα εἰς τὸν ποταμὸν προσδένοντες αὐτὸ διὰ στερεοῦ σχοινοῦ· οἱ ἰχθύς καταθιβρώσκουσι τὰς σάρκας, καὶ μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας ὁ σκελετὸς εἶνε ἕτοιμος· οἱ συγγενεῖς συλλέγουσι τότε τὰ ὅσπᾶ, τὰ χωρίζουσιν ἀπ' ἀλλήλων καὶ φιλοκάλως τὰ τακτοποιοῦσιν ἐν καλάθῳ, ὃν κρεμῶσιν ἐν τῆς στέγης τῆς οἰκίας· ὥστε αἱ ταφαὶ εἶνε οὕτως εἰπεῖν ἐναέριοι, ὡς ἐν τῇ βορείῳ Ἀμερικῇ. Καὶ οἱ Καραῖται προσέτι ποιοῦνται χρῆσιν τοῦ νεκροδόκου καλάθου, ἀλλὰ συλλέγουσι τὰ ὅσπᾶ μετὰ τὴν σήψιν τοῦ πτώματος, ὅπερ προηγουμένως καὶ ἐπὶ πολλὸν χρόνον ἐκτίθεται ἐν αἰῶρα, ἧς ἐπιμελοῦνται αἱ γυναῖκες τοῦ νεκροῦ, ἐκτὸς μιᾶς θυσιαζομένης εἰς τὸν τάφον του, ἂν οὗτος εἶνε ἀρχηγός.

Ὅμως, ὡς εἶπομεν καὶ ἀνωτέρω, συγγέονται τὰ ἔθια τῶν ζωνῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἐν αἷς ἐπικρατεῖ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ ἔθιμον. Εἶνε μὲν ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἡ συνήθεια τῆς ἀποτεφρώσεως τῶν νεκρῶν ἦν γνωστὴ καὶ μετὰ μεγάλης ἐξτελεστέου πομπῆς ἐν Μεξικῷ· ἀλλὰ καὶ σήμερον ἀκόμη οἱ Ἰουκουγέννοι, Ἰνδοὶ τῆς Γουάνης, καίουσιν συχνάκις τοὺς νεκρούς των, ἀφ' οὗ τοὺς βάψωσι καὶ τοὺς στολίσωσιν.

Ἡ ἀποτέφρωσις τῶν νεκρῶν ἦν ἐν χρῆσει σποραδικῶς καὶ ἐν τῇ βορείῳ Ἀμερικῇ, μάλιστα ἐν ταῖς πρὸς νότον χώραις. Ἐν πολλοῖς τόμοις τῶν μεσημβρινῶν κρατῶν, εὐρηγνται νεκροσιμῶι ἀμφορεῖς, ἐμπεριέχοντες στρώματα ἄνθρακος. Μέχρις ἐσχάτων μάλιστα οἱ Σοσόνιοι ἔκκισαν τοὺς νεκρούς των, μετὰ πάντων τῶν ἀνηκόντων αὐτοῖς πραγμάτων. Τὸ οὐτὸ ἐποίουν καὶ οἱ Ἰνδοὶ τοῦ ἔθους τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου. Ὅμοιως οἱ Τακαλὶς καίουσιν τὰ πτώματα, ἀλλὰ μετὰ μεγάλης πομπῆς, παρόντος πάντοτε τοῦ γόητος ἰατροῦ, ὅστις διὰ χειρονομιῶν καὶ μορφασμῶν ἔργον ἔχει νὰ μεταβιβάσῃ τὴν ψυχὴν ἢ τὴν σκιάν τοῦ θανόντος εἰς τὸ σῶμα ἐνός τῶν παρισταμένων, κληρονομούντος οὕτω τὸ τε ἀξίωμα καὶ τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ.

Ἐν Σίτκα συνδυάζουσι τὴν ἀποτέφρωσιν καὶ τὴν ἄνευ ταφῆς ἔκθεσιν. Καίουσιν μὲν τὰ πτώματα, τὴν δὲ κόνιν συνάγουσιν εἰς πυξίδα, τὰς ὁποίας καταθέτουσιν εἰς μικρὰ νεκροδόκα κτίρια.

Ἄλλ' ἢ ἐγκατάλειψις τοῦ πτώματος εἰς τὸ ὑπαιθρον, ἐπὶ φερέτρου ὑψηλοῦ, συνειθίζεται τὰ μάλιστα ὑπὸ τῶν Ἐρυθροδέρμων. Οἱ Ἀσινιβοῖνοι καὶ πολλαὶ ἄλλαι φυλαὶ, θέτουσι τοὺς νεκρούς ἐπὶ κλάδων δένδρων, ἢ ἐπὶ ξυλώσεως ἐχούσης ἀρκετὸν ὕψος, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ βλάψωσιν αὐτοὺς τὰ σαρκοτρόφα τῶν τετραπόδων. Μετὰ παρέλευσιν τοῦ ἀπαιτουμένου χρόνου, συλλέγουσι τὰ ὅσπᾶ, σωρεύουσιν αὐτὰ εἰς εὐρείας ὀστεοθήκας, καὶ ἂν μεταναστῇ ποτὲ ἡ φυλὴ παραλαμβάνει, ἂν δυναθῇ, τὰ ὅσπᾶ τῶν οἰκείων, ἢ κρύπτει αὐτὰ ἐν σπηλαίῳ, ἢ τὰ θάπτει ὑπὸ τὴν γῆν. Ἐν Νέα Ἀλβιῶνι τῆς βορείου Ἀμερικῆς τὰ πτώματα ἐμβάλλονται μετὰ τόξων καὶ βελῶν τεθραυσμένων ἐν πιράγαις, ἃς κρεμῶσιν εἶτα εἰς δένδρα, εἰς ὕψος δέκα ἢ δωδέκα ποδῶν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους καὶ καλύπτουσι διὰ πλατείας σανίδος. Τὰ πτώματα τῶν παιδίων ἐντίθενται ἐν καλάθοις, οὓς κρεμῶσιν ἐπίσης ἐκ μεγάλων δένδρων, ἐμβάλλοντες εἰς αὐτοὺς ἐνίοτε καὶ τετραγώνους πυξίδας περιεχούσας θρηπτικὴν τινα μάζαν. Διότι καὶ οὗτοι, ὡς σχεδὸν πάντες οἱ κατὰ φύσιν λαοὶ, πιστεύουσιν ὅτι ἡ σκιά τοῦ νεκροῦ αἰσθάνεται τὰς αὐτὰς· καὶ οἱ ζῶντες ἀνάγκας. Ἄλλως δ' οἱ Ἐρυθροδερμοὶ δοξάζουσιν ὅτι τὸ μετὰ θάνατον ἐνοικίτημα εἶνε ὁμοίωτατον τῇ ἐπὶ γῆς κατοικίᾳ αὐτῶν· ἤτοι γῆ τῆς ἐπαγγελίας, βριθουσα βουβάλων καὶ δορκάδων ἐξαίρετων, ἢ χώρα ἔρημος, παγερά, ἧς οἱ ἔνοικοι μαστίζονται ὑπὸ πείνης, ὑπὸ δίψης κλπ. Διότι τὰ ὄνειρα τοῦ ἀνθρώπου εἶνε καὶ ἀνάγκη πάντοτε ἰνδάλματα ἐξωραϊσμένα ἢ ζοφερά τῆς πραγματικότητος, καὶ, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἡ ἔννοια περὶ μελλούσης ζωῆς, παρὰ πάσαις ταῖς φυλαῖς εἶνε ἀποτύπωμα μὴ πιστὸν τῆς ἐπιγείου ζωῆς.

Ἐν τῇ βορειοτάτῃ τῆς Ἀμερικῆς ἐσχατιᾷ, ἔνθα δὲν ὑπάρχουσι μεγάλα δένδρα, θάπτουσι συχνάκις τοὺς νεκρούς ἐν κορυφαῖς λόφων ἐγειρόντες μικρὸν σῆμα ἐπὶ τοῦ τάφου. Οὕτω ποιοῦσιν ἐν Οὐνολάσκα. Βορειότερον ἔτι, παρὰ τοῖς Ἐσκιμῶσι, τὸ πτῶμα καλύπτεται διὰ λίθων ἢ διὰ χιόνος. Ἔστιν ὅτε συλλέγουσιν οὗτοι καὶ τὰ κρανία, καὶ προσπασσαλεύουσιν αὐτὰ περίξ τῶν οἰκιῶν των, μεταξὺ κεφαλῶν ἄρκτων καὶ φωκῶν, οὐδερμίαν ποιούμενοι διάκρισιν μεταξὺ αὐτῶν· διότι οἱ Ἐσκιμῶσι οὕτε εὐαίσθητοι εἶνε, οὕτε δεισιδαίμονες. Οἱ δὲ Καλούσιοι ἐν Σίτκα σφάζουσι συνήθως δύο δούλους κατὰ τὴν τελευταίαν τοῦ κυρίου των, ὅπως τὸν ὑπηρετῶσιν ἐν τῷ ἄλλῳ κόσμῳ.

Περατώσαντες τὴν ἐπιθεώρησιν τῶν ἐν Ἀμερικῇ ἐν τοῖς πένθεσι γινομένων, δεόν νὰ σημειώσωμεν ἀναλογίας τινὰς αὐτῶν πρὸς ἔθιμα τῶν Πολυνησίων. Εἰς τοῦτο δὲν ἀποδίδομεν ἰδιαιτέραν τιὰ σημασίαν, καίτοι ἡ τῶν ἐθίμων ὁμοιότης, προστιθεμένη εἰς πολλὰς ἄλλας, δύναται νὰ ἐνισχύσῃ τὴν γνώμην περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Πολυνησίων ἐκ τῆς Ἀμερικῆς. Παρατηρητέον

ἐπίσης ὅτι ἡ καύσις τῶν νεκρῶν εἶνε συνηθε-
στάτη ἐν τῇ μέσῃ Ἀμερικῇ ὡς καὶ παλλαχοῦ
τῆς ἀσιατικοευρωπαϊκῆς ἡπείρου. Ἀναγράφοντες
δ' ἀμέσως κατωτέρω καὶ τὰ ἐν τῇ ἡπείρῳ ταύτῃ
τελούμενα ἐν τοῖς πένθεσι, θὰ ἐξετάσωμεν τίς
ἢ ἐννοία τοῦ ἔθιμου τῆς καύσεως.

(Ch. Letourneau)

II.

ΣΕΛΙΔΕΣ ΕΚ ΤΟΥ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ ΜΟΥ

25 Ἰουλίου.

Δὲν εἶνε πρώτη φορά καθ' ἣν ἐπιστρέφω ἀπὸ
τοῦ νέου Φάληρου, φέρων ἐντός μου τὴν ἀρόσον
καὶ τὴν γαλήνην τῆς ἀκτῆς του· ἀλλὰ τὸ πρῶτον
ἤδη, ἐνῷ παρῆλθον τὰ μεσάνυχτα, δὲν σβύνω τὸν
λύχον μου νὰ κοιμηθῶ· ἀλλ' ἀνοίγων τὸ μικρὸν
τετραδίον μου, ζητῶ νὰ διασπείρω ἐν αὐτῷ ὅπως
ὅπως — διότι δὲν γράφω διὰ τὸν ἑαυτὸν μου μὲ
καλλιτεχνικὰς ἀξιώσεις — ἐν στενῷ χώρῳ ἡμερο-
λογίου τὰς πρὸ τῶσσι ἤδη χρόνου ἐντυπώσεις μου.
Αἱ γραμμαὶ εἶνε ἀνεπαρκεῖς πρὸς ἀποτύπωσιν
τῶν θελήτων τοῦ Φάληρου μας καὶ τῆς πρὸς αὐτὸ
στοργῆς μου· ἀλλ' ἀρκοῦσι δι' ἐμέ, ὅπως, ὅταν
ρίπτω τὰ βλέμματά μου ἐπ' αὐτῶν, ἀναπολῶ
ζωηρῶς, μίαν πρὸς μίαν, τὰς ἐσπερινὰς φαιδρό-
τητας ἢ τὰς γλυκείας μελαγχολίας, τοὺς ναχηλεῖς
περιπάτους καὶ τὰς ἀπαλὰς τέρψεις παρὰ τὸ
κῦμά του.

Ἄν αἱ Ἀθηναὶ κινδυνεύουσι νὰ ἐκληρωθῶσιν ὡς
ἐμὴν τι Σαχάρας ὑπὸ ξένου πρώτην φοράν
πατιῦντος τὸ σπατὸν αὐτῆς ἔδαφος ἐν μηνὶ
Ἰουλίῳ καὶ ἀπολαύοντος αὐτῆς ἀφ' ἐνὸς ὑπὸ τὸν
φλογερὸν καύσιονα καὶ ἀφ' ἑτέρου ὑπὸ τὸν ἀπα-
ράμιλλον κανορτόν, ἀναμφηρίστως ἢ τερπνοτέρα
τῆς ἐρήμου ταύτης ὄσσις εἶνε τὸ Φάληρον. Ἐκεῖ
κατερχόμεθα, ἐκτός τῆς πληρώσεως ἄλλων ὀλιγω-
τέρων ἀπαρτιτῶν ἀναγκῶν, ὅπως ἀναπνεύσωμεν
ἀέρα ἀμιγῆ παντὸς ἀλλοτρίου συστατικοῦ, καὶ
ἀφόβως διαγοῖζωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς μας, προσ-
βλέποντες ἀλλήλους καὶ θεώμενοι τὰ περίεξ ἀκιν-
δύνως ἄτινα ἐν Ἀθήναις δὲν μᾶς ἐπιτρέπει ὁ
κυριαρχῶν ἀπὸ τινος ἀνεμος, ὁ ἀποτυρῶν καὶ
καταρροπαίνων· καὶ ὁ ξένος ἐκεῖνος, ἀφοῦ μεταρ-
σιώσῃ τὸ πνεῦμά του ἐν τῇ Ἀκροπόλει, θὰ ἔλθῃ
νὰ ἐπαναπαύσῃ αὐτὸ ἡδύτατα μετὰ τοῦ καταπε-
πονημένου σαρκίου του ἐπὶ τῆς Φαληρικῆς παρα-
λίας. Τὸ Φάληρον ἀνήκει πρὸ πάντων εἰς τὸ
θέρος· διατηρεῖ καὶ τὸν χειμῶνα τὰ θελήγητά
του, ὅταν ἀκτινοβολῇ ὑπὸ ζωογόνον Δεκεμβριανὸν
ἥλιον, ἢ ὅταν ἡ πανσέληνος ἐν αἰθέρᾳ νυκτὶ
διαχέῃ ἐπὶ τῆς πολυφλοίσβου, ἀλλ' ἐρήμου καὶ
παγετώδους αὐτοῦ ἐκτάσεως φασματώδη καὶ
ἐπιβάλλουσιν λαμπρότητα· καὶ τότε ἐπιφαίνον-
ται· πού καὶ πού ἀραιοὶ τινες καὶ μελαγχολικοὶ

περιπατηταί, ὡς ἂν ἀποπειρῶνται εὐλαβῶς νὰ
ἀνακαλύψωσιν ἐπὶ τῆς ἄμμου, καὶ συγκομίσωσι
τὰ λείψανα τῆς θερινῆς ζωῆς, πρὶν τέλεον ἀπο-
σθεσθῶσιν ὑπὸ τῶν κυμάτων, καὶ χρησιμοποιοῦ-
σιν ταῦτα εἰς φυτῶριον νέας ζωῆς διὰ τὸ μέλλον.
Ἐπίστε ὑφίσταται καὶ τὸν χειμῶνα παροδικὰς
τινάς, οἷον ἐὶς ὑπνοβατικὰς, ἐξεγέρσεις, ὅταν συρ-
ρέουσιν ἐν αὐτῷ οἱ Ἀθηναῖοι διὰ νὰ ἐορτάσωσι
τὸ *κοιλοῦμα*, ἢ νὰ παραστῶσιν εἰς τὰς ἵπποδρο-
μίας ἢ νὰ ἴδωσιν ἑκτακτὸν τι φαινόμενον ἀερο-
ναυτικῆς ἢ ἄλλης θαυματικῆς ἱκανότητος. Ἀλλὰ
τὸν πένθιμον πέπλον τῆς φύσεως, τὸν ἐξαπλούμε-
νον ἐπὶ τῆς τόσῃ ζωντανῆς κατὰ τὰ θέρη πεδιά-
δος, δὲν δύναται νὰ ἄρῃ ἢ πυρετώδης ἐκείνη καὶ
πρόσκαιρος ἐξεγερσις· φίλος ποιητῆς παρέβαλε
τὸ Φάληρον τοῦ χειμῶνος πρὸς ἐξαισίαν εἰκο-
σαετίδα χήραν, ἣτις ἐπὶ τῆς λευκῆς καλλο-
γῆς τοῦ προσώπου καὶ τοῦ βυδίου τῆς ἀναστή-
ματος εἶνε ἠναγκασμένη νὰ φέρῃ τὴν θλιθεράν
τῆς χηρείας ἐσθῆτα. Ἀλλὰ μὲ τὰς πρώτας Μαΐ-
τιδας αὔρας ἢ νεαρὰ χήρα νέον ἐκλέγει νυμφίον,
καὶ ἀπορρίπτουσα τὸ πένθος, ἐμφανίζεται ἀπὸ
τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου μέχρι βαθυτάτης νυκτὸς
ἐν ἐορτασίμῳ νύμφης περιβολῇ, ἐφ' ἧς δυνάμεθα
νὰ εἴπωμεν ὅτι, ὡς ἐν τῷ περιφῆμῳ ἐκείνῳ φο-
ρέματι τοῦ παραμυθιοῦ, διαφαίνεται ἐξυφασμέ-
νος ὁ οὐρανὸς μὲ τ' ἄστρα.

Δὲν δύναμαι νὰ συγκρίνω τὸ Φάληρον τῶν ἀρ-
χαιοτέρων χρόνων, τὸ ἐγκαταλελειμμένον, τὸ
πενιχρὸν καὶ ἐρημον πρὸς τὸ προσφιλες καὶ πλου-
τοῦν καὶ πολυτυρῶν τοῦ παρόντος, διότι οὐδέπο-
τε εἶδον ἐκεῖνο, οὐδὲ παρέστην εἰς τὴν βαθμιαίαν
αὐτοῦ ἐξέλιξιν, μόλις ἀπὸ δεκατετραετίας ἀρξά-
μένην· ἤμην παιδίον ἀκόμη τότε, καὶ διετέλουμα-
κρὰν τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ πολιτικοῦ ἀστέρος τῶν ἐλπί-
δων μου. Ἀφ' ἧς τὸ ἐνθυμοῦμαι, ὑπήρχε τὸ προσ-
φιλες κέντρον, ἂν ὄχι τῶν πολλῶν, ἀλλὰ πολλῶν
οἰκογενειῶν ἐκ τῶν ἐλεκτοτέρων αἰτίνας ἐνε-
τύγχανον ἐκεῖ περιπατοῦσαι καὶ λουόμεναι. Βαθ-
μῆδόν ἤρξαντο οἰκοδομοῦμεναι ἐπὶ τῆς αὐτῆς σει-
ρᾶς αἱ ἰδιοτρόπως περιχομφοὶ ἐπαύλεις μὲ τοὺς
εὐρεῖς καὶ πλουσίους αὐτῶν ἐξέστας, τοὺς βλέ-
ποντας πρὸς τὴν ἐξόχως ὠραίαν φαληρικὴν θά-
λασσαν, αἵτινες τοσάκις ἀψηχόλησαν ἐπὶ μακρὸν
τοὺς ρεμβασμούς μου· ἐπόθησα νὰ διηρχόμην
ἐφ' ἐνὸς ἐξ αὐτῶν ὀλίκληρον ζωὴν συχικεμένην
ἀπὸ ξανθῆς νύκτας καὶ κυανᾶς πρωίας, λησμο-
νημένος ἐπὶ μαλακοῦ ἀνακλίντρον, στεγαζόμενος
ὑπὸ χαριέσσης ἐκ περιπλοκάδος θολίας, ἔχων
καθηλωμένα τὰ ἦμματα ἐπὶ τοῦ κυανοῦ ἀπέιρον,
καὶ ἀφειμένην τὴν χεῖρα ἐπὶ προσφιλοῦς χειρός,
ἐν ἡδυπαθεῖ καὶ βαθυτάτῃ ναχηλείᾳ. Ἀλλ' ἀτυ-
χῶς τὸ ὄνειρόν μου οὐδ' ὑπ' ἐμοῦ ἐπραγματώθη,
οὐδ' ὑπ' ἄλλου τινὸς εὐαισθήτου, ἔχοντος εὐδαι-
μονέστερον τοῦ ἰδικοῦ μου τὸν βίον καὶ τὸ θυ-
λάκιον, δύναται νὰ πραγματοποιῆ· αἱ ἰδιορρυθμῶς
περιχομφοὶ ἐπαύλεις ἀπομένουσιν αἱ πλείστα